

Р. В. Кізян,
здобувач, Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID: 0000-0002-2037-8903

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.22.126

ФОРМУВАННЯ ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

R. Kizian,
graduate student National university of civil defence of Ukraine

FORMATION OF WAYS OF IMPROVEMENT OF MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION
OF THE SYSTEM OF ANTI-TERRORIST SECURITY OF UKRAINE

Вивчено стан наукової розробленості напряму дослідження щодо впровадження державної політики з забезпечення реагування складових сектору безпеки і оборони України та загрози терористичної спрямованості. Доведено актуальність дослідження удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. Опрацьовано теоретичні засади державного управління системою антитерористичної безпеки України. Проведено аналіз сучасного стану функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. Враховано міжнародний досвід управління системою антитерористичної безпеки. Наголошено на доречність розроблення стратегічної складової розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки. Надано визначення правовому та організаційному механізмам державного управління системою антитерористичної безпеки України та сформовані напрями їхнього розвитку. Розроблено модель формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

The state of scientific development of the research direction on the implementation of the state policy on ensuring the response of the components of the security and defense sector of Ukraine and the threat of terrorist orientation has been studied. It is established that today the proper level of protection of the individual, society and the state from anti-terrorist threats is the basis of sustainable development of both the country as a whole and its individual regions. Therefore, issues of national security need constant attention.

The purpose of the article is to review the theoretical foundations and provide practical recommendations on how to develop ways to improve the mechanisms of public administration of the anti-terrorist security system of Ukraine.

The article points out that the latest developments in the world clearly demonstrate the rise of terrorist attacks based on globalization processes. Particularly important experience in this matter

is the study of building a counter-terrorism system in France. Foreign experience and the current situation in Ukraine prove the need to create an effective state policy to respond to terrorist threats. Important in this aspect is the development of strategic foundations for the activity. Based on previous research, optimistic, pessimistic, and baseline scenarios for improving state anti-terrorist policy have been developed.

An analysis of the theoretical and methodological foundations of public-administrative activity has determined that there are currently two main mechanisms in Ukraine: legal and organizational mechanisms. Therefore, the development of mechanisms of public administration of Ukraine's anti-terrorist security system is to substantiate the development of these mechanisms. The main expected results of the model of formation of ways of improving the mechanisms of state management of the system of anti-terrorist security of Ukraine are the increase of the level of readiness of the forces and means of the subjects of the fight against terrorism and the coordinating body.

The directions of future scientific research will be directed to the further development of mechanisms of state management of the system of anti-terrorist security of Ukraine.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління, система антитерористичної безпеки, шляхи удосконалення, сектор безпеки і оборони.

Key words: public administration, public administration mechanisms, anti-terrorist security system, ways of improvement, security and defense sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Нині кризові ситуації все частіше проявляються. Злиття світових цивілізацій завжди супроводжувалось виникненням терористичних актів та збройних конфліктів. На жаль, Україна не є винятком в цьому на-сущному питанні. За зазначених умов на території Ук-раїни постійно виникають кризові ситуації з ознаками терористичних актів.

Сьогодні належний рівень забезпечення особи, су-спільства та держави від антитерористичних загроз є основою сталого розвитку як країни в цілому, так і ок-ремих її регіонів. Тому питання забезпечення національ-ної безпеки потребують постійної уваги. Державна по-літика в цьому аспекті має чітку стратегію, що забезпе-чується ефективною діяльністю сил сектора безпеки і оборони. Особливе місце серед складових національ-ної безпеки держави належить системі забезпечення антитерористичної безпеки.

За таких умов актуальність дослідження обраної теми визначається необхідністю забезпечення належ-ного рівня антитерористичної безпеки України й фор-муванням відповідних шляхів удосконалення.

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань глобалізаційних процесів, як джерел тероризму було приділено увагу в працях А. Гочева Л. Річардсона, Р. Роббі, М. Хана та інших вче-них. Проблеми розповсюдження міжнародного теро-ризму розглядалися в працях О. Кроніна, Ф. Могадда-ма, Л. Тіо, К. Шимка та ін. Проблематиці реагування військових формувань та правоохоронних органів спе-ціального призначення на загрози терористичної спря-

мованості досліджувалися в працях С. Бєлая, О. Гуля-ка, Ю. Дубка, І. Євтушенка, І. Кириченка, С. Кузніченка, О. Лавніченка, В.Мацюка, М. Саакяна, Д. Талалая, О. Шмакова та інших дослідників.

Вченими зроблено значний внесок у дослідження проблем державного управління системою антитерори-стичної безпеки України, однак вони досліджували ок-ремі питання реагування на терористичні загрози. Тому комплексного дослідження щодо опрацювання ме-ханізмів державного управління системою антитерори-стичної безпеки України та надання відповідних шляхів удосконалення не проводилося, що зумовило вибір теми та її актуальність.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розгляд теоретичних засад і надан-ня практичних рекомендацій щодо формування шляхів удосконалення механізмів державного управління сис-темою антитерористичної безпеки України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Останні події в світі наочно показують зростання терористичних атак, що ґрунтуються на процесах гло-балізації. Доречно зазначити, що широкомасштабний тероризм наразі ототожнюється із кризовими ситуаці-ями різної природи виникнення і перебуває в сильній взаємозалежності з глобалізацією. Тероризм — це яви-ще, яке ґрунтується на руйнуванні й насильстві та при-зводить до виникнення і загострення кризових ситуацій. У листопаді 2004 р. Радою Безпеки ООН тероризм ви-знано як будь-який акт, призначений для заподіяння смерті або тяжких тілесних ушкоджень цивільним осо-бам або некомбатантам з метою залякати населення чи

змусити уряд чи міжнародну організацію вчинити або утриматися від будь-якої дії [1; 2].

Історично, до тероризму прибігали праві і ліві політичні партії, націоналістичні групи, релігійні групи, революціонери тощо. Однією з його форм є застосування насильства проти мирного населення з метою отримання переваг для групи або фізичної особи. Взагалі, цілі терористичного акту не жертви, які гинуть або отримують каліцтва в результаті нападу, а радше уряд, громадськість, або групи, серед яких терористи сподіваються поширити реакцію, таку, як страх, відсторонення, заляканість, радикалізація, сепаратизм тощо [2]. Тому тероризм є світовим явищем, а отже, за таких умов вивчення закордонного досвіду щодо побудови систем антитерористичної безпеки є вкрай актуальним. Особливо важливим досвідом у цьому питанні є дослідження побудови системи антитерористичного реагування Франції, що формувалась під час реагування на низку трагічних подій у 2015—2016 роках.

Попередніми дослідженнями [1] встановлено, що досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Особливої уваги потребує врахування інтеграції підрозділів антитерористичного реагування в національну антитерористичну систему. Відмічено, що патрулі поліції та жандармерії, які на постійній основі виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку на території Франції першими здійснюють миттєве вжиття заходів щодо припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед цивільного населення. Не менш важливим в цьому ракурсі є досвід організації взаємодії підрозділів антитерористичного реагування та оптимізації їхніх спроможностей. Тому доречним є удосконалення на основі вивчення досвіду Франції форм та способів реагування на терористичні акти та механізму міжвідомчої взаємодії між підрозділами спеціального призначення складових сектора безпеки і оборони України. Також доречним є впровадження досвіду участі префекта департаменту (представника місцевої влади) у керівництві антитерористичної операції [1].

Отже, зарубіжний досвід та сьогодення ситуація в Україні доводять необхідність впровадження дієвої державної політики з реагування на терористичні загрози. Важливим у цьому аспекті є розроблення стратегічних основ діяльності [3]. Доречним є розроблення трьох варіантів сценаріїв удосконалення державної антитерористичної політики. Оптимістичний сценарій ґрунтується на припущенні, що запровадження превентивних заходів, а також заходів з протидії міжнародного тероризму забезпечать мінімально можливий рівень виникнення терористичних актів. Песимістичний сценарій зазначає, що без запровадження ефективних заходів з інформаційної протидії та докорінної зміни форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози не можливе ефективне функціонування системи антитерористичної безпеки. Базовий сценарій визначає, що терористичні акти можливо ідентифікувати заздалегідь та здійснити прогноз їх майбутнього розвитку, отже, враховує необхідність запровадження превентивних заходів, заходів з інформаційної протидії та удосконалення форм і способів ре-

агування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози.

Виходячи з наведеного, можливо зазначити, що державне управління системою антитерористичної безпеки Україні реалізується відповідними механізмами державного управління. Аналіз теоретико-методологічних основ державно-управлінської діяльності [4—6] визначає, що наразі в Україні можливо виділити два основних таких механізми: правовий та організаційний. Інші механізми державного управління, що пов'язані з процесом підтримки прийняття рішення органу управління (ресурсний, інформаційний, аналітичний та ін.) входять до складу організаційного механізму. Крім того додамо, що в сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України є забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Ключовою складовою цього процесу є здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків. Кінцевим призначенням механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є протидія терористичним загрозам.

Тому розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає в обґрунтуванні розвитку правового та організаційного (комплексного) механізмів державного управління. Основними очікуваними результатами від їхнього розвитку є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань.

Правовим механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки держави будемо вважати сукупність юридичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких органи державної влади забезпечують функціонування антитерористичної системи держави з метою зменшення рівня терористичних загроз. Основними напрямками удосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України наразі вбачається удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України на загрози терористичного характеру відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [7].

Організаційним механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки держави є сукупність інституційних, ресурсних (фінансових, матеріальних), інформаційних, аналітичних (у тому числі наукових) заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких органи державної влади забезпечують функціонування антитерористичної системи держави з метою зменшення рівня терористичних загроз. Отже, для вдосконалення ефективності управління системою антитерористичної безпеки України необхідно мати науково обґрун-

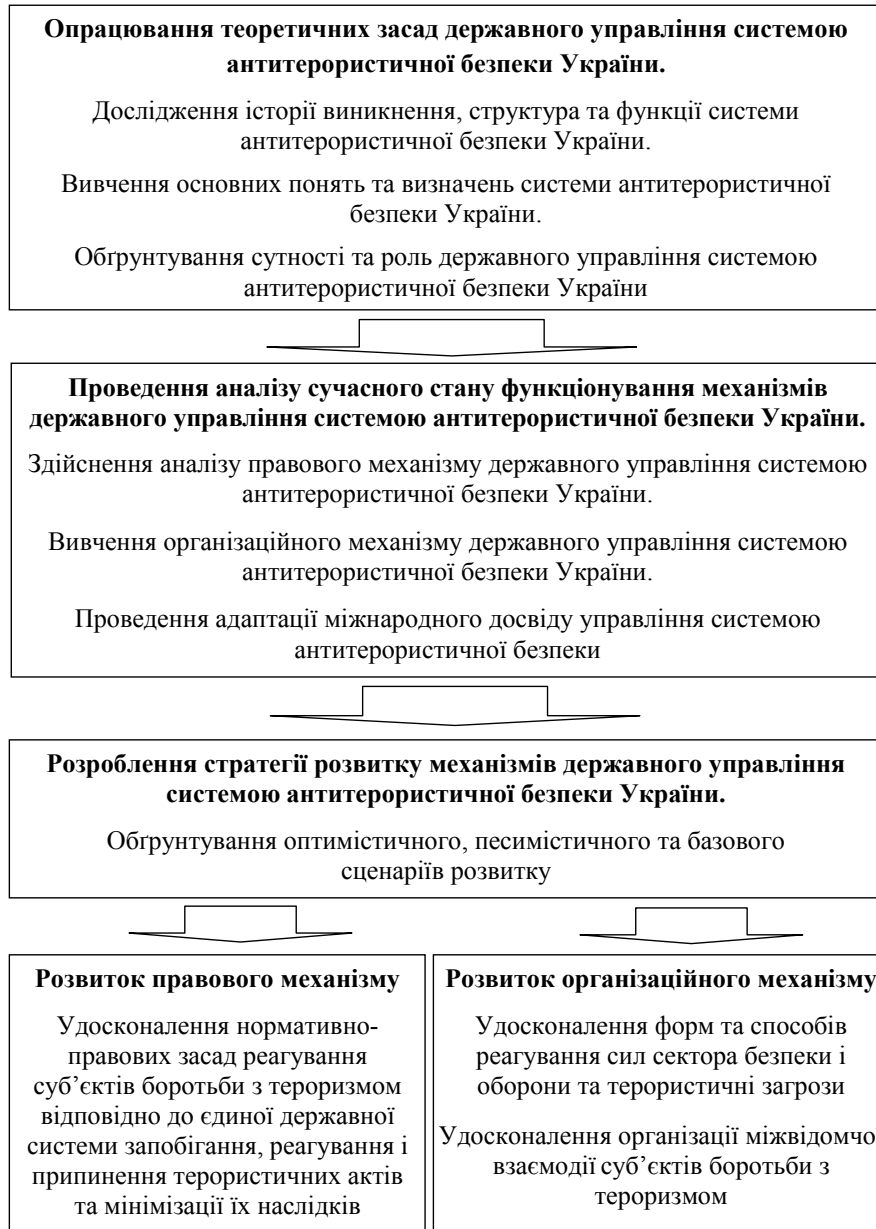

Рис. 1. Модель формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України

товані пропозиції та рекомендації щодо прийняття управлінських рішень. Розв'язання зазначеної проблеми потребує інституційного, фінансового, організаційного, економічного та наукового забезпечення.

Виходячи з вищенаведеного, модель формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України формується так (рис. 1).

Передусім доречним є проведення дослідження з опрацювання теоретичних засад державного управління системою антитерористичної безпеки України. На цьому етапі відбувається дослідження історії виникнення, структура та функції системи антитерористичної безпеки України. Надалі вивчаються основні поняття та визначення системи антитерористичної безпеки України. Закінчується цей етап обґрунтуванням сутності та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Проведення аналізу сучасного стану функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є основою розроблення відповідних шляхів удосконалення. Цей крок складається з аналізу правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, вивчення організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України та проведення адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки.

За результати попередніх двох кроків розробляється стратегія розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. На цьому етапі обґрунтовується оптимістичний, песимістичний та базовий сценарій розвитку. Фінальним етапом моделі формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є розвиток правового механізму, що включає напрям удос-

коналення нормативно-правових засад щодо реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення на терористичні загрози відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Розвиток організаційного механізму державного управління враховує напрями удосконалення форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози, а також організації міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом.

ВИСНОВКИ

На основі вищевикладеного в статті можливо дійти наступного.

1. Сьогодні належний рівень забезпечення особи, суспільства та держави від антитерористичних загроз є основою сталого розвитку як країни загалом, так і окремих її регіонів. Тому питання забезпечення національної безпеки потребують постійної уваги. Державна політика в цьому аспекті має чітку стратегію, що забезпечується ефективною діяльністю сил сектору безпеки і оборони. За таких умов актуальність дослідження обраної теми визначається необхідністю забезпечення належного рівня антитерористичної безпеки України й формуванням відповідних шляхів удосконалення.

2. Останні події в світі наочно показують зростання терористичних атак, що ґрунтуються на процесах глобалізації. Тероризм є світовим явищем, а отже, за таких умов вивчення закордонного досвіду щодо побудови систем антитерористичної безпеки є вкрай актуальним. Особливо важливим досвідом у цьому питанні є дослідження побудови системи антитерористичного реагування Франції, що формувалась під час реагування на низку трагічних подій у 2015—2016 роках. Зарубіжний досвід та сьогодення ситуація в Україні доводять необхідність створення дієвої державної політики з реагування на терористичні загрози. Важливим у цьому аспекті є розроблення стратегічних основ діяльності.

3. Аналіз теоретико-методологічних основ державно-управлінської діяльності визначає, що наразі в Україні можливо виділити два основних таких механізми: правовий та організаційний. Тому розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає в обґрунтуванні розвитку правового та організаційного (комплексного) механізмів державного управління. Основними очікуваними результатами моделі формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань.

Напрями майбутніх наукових досліджень будуть спрямовані на подальший розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Література:

1. Тупіков А.А., Бєлай С.В., Кізян Р.В. Досвід Франції у створенні системи антитерористичної безпе-

ки населення: уроки для України. Честь і закон. 2018. № 4 (67). С. 4—9.

2. Кізян Р.В., Бєлай С.В. Теоретико-методологічні засади обґрунтування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2018. № 4 (64). С. 243—248.

3. Концепція боротьби з тероризмом в Україні: Указ Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/532019-26178>

4. Дегтяр А.О., Халецький А.В., Бєлай С.В. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: Монографія. Донецьк: Вид-во "Донбас", 2012. 438 с.

5. Бєлай С.В. Дослідження державних правових механізмів протидії кризовим ситуаціям соціально-економічного походження. Честь і закон. 2013. № 4. С. 19—24.

6. Бєлай С.В. Дослідження механізмів правового регулювання у сфері протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру. Університетські наукові записки. 2013. № 2 (46). С. 27—32.

7. Kizian R. Justification of the legal mechanism of the government control of antiterrorist security system of Ukraine. East journal of security studies, 2019. Volume 4. (2019). P. 117—126.

References:

1. Tupikov, A.A. and Bielai, S.V. Kizyan, R.V. (2018), "France's experience in creating a system of counter-terrorism for the population: lessons for Ukraine", *Chest` i zakon*, vol. 4, pp. 4—9.

2. Kizyan, R.V. and Bielai, S.V. (2018), "Theoretical and methodological foundations of the substantiation of the organizational mechanism of state management of the antiterrorist security system of Ukraine", *Countries and regions: a scientific and production journal. Series: Public Administration*, vol. 4 (64), pp. 243—248.

3. Administration of the President of Ukraine (2019), "Concept of counter-terrorism in Ukraine", available at: <https://www.president.gov.ua/documents/532019-26178> (Accessed 09 november 2019).

4. Degtyar, A.O., Khaletsky A.V. and Bielai, S.V. (2012), *Vzayemodiya organiv derzhavnoyi vlady` z gromads`kistyuu: teoriya ta prakty`ka derzhavnogo upravlinnya* [Interaction of public authorities with the public: theory and practice of public administration], Donbas, Donetsk, Ukraine.

5. Bielai, S.V. (2013), "Investigation of state legal mechanisms of counteraction to crisis situations of socio-economic origin", *Chest` i zakon*, vol. 4, pp. 19—24.

6. Bielai, S.V. (2013), "Research of mechanisms of legal regulation in the sphere of crisis response of socio-economic nature", *Univertsy`tets`ki naukovi zapysky`*, vol. 2 (46), pp. 27—32.

7. Kizian R. (2019), "Justification of the legal mechanism of the government control of antiterrorist security system of Ukraine". *East journal of security studies*, vol. 4 (2019). pp. 117—126.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2019 р.